
ЖИВАН ЖИВАНОВИЋ

(1852-1931)

Живот и рад

1852. Рођен је 26. октобра у селу Живковцима на обронцима Рудника, у породици која се по предању доселила у Шумадију из Мајина у Боки Которској. Пишчев дјед Живан учествовао је још као дјечак у Кочиной Крајини 1788. године, а потом је био знаменити борац у Првом (1804) и Другом српском устанку (1815). Отац Маринко био је први писмени човјек у селу, бавио се трговином и водио је бојацијску радњу. Међу претплатницима за *Огледало српско* године 1845. записан је као "писар примирителног суда општине Живковачке".

1857. Породица се преселила у Аранђеловац. Пишчев отац се године 1859. јавља дописима у *Српским новинама* у којима пише о савременим приликама и догађајима из ове шумадијске варошице.

1865. По завршетку основне школе прешао је у Београд и наставио школовање у Теразијској полугимназији.

1868. По завршеној полугимназији, добио је као одличан ђак "благодјејаније" за Богословију у којој је провео двије године.

1870. Када је основана прва Учитељска школа у Крагујевцу одлучује да напусти Богословију и да се школује за учитеља.

1873. Завршава учитељску школу као један од најбољих питомаца, па је одмах постављен за учитеља у Крагујевцу. Тада објављује и прве новинарске чланке у листу *Јавнось* Светозара Марковића.

1874. Добија једногодишњу државну стипендију за даље школовање у педагошкој струци у Њемачкој, тако да у августу мјесецу одлази у Јену.

1875. На Живановићеву молбу министар просвете Стојан Новаковић му продужава стипендију за још двије године, при чему га обавезује да своје школовање не ограничава само на педагошке предмете. Отуда он и проширује своје школовање на природне науке "слушајући између осталих тадашњих професора зоологије и чувенога антрополога Ернеста Хекла".

1876. Прекида школовање и напушта Јену 12. јуна, да би као добровољац учествовао у започетом Српско-турском рату. У првом рату био је благајник Чачанске бригаде друге класе у Рашкој, а у другом је узео и војничког учешћа у борбама на Јавору.

1878. У јесен се поново враћа у Њемачку (овога пута у Берлин), да заврши започето школовање.

1879. По повратку са школовања враћа се у Србију, а прву државну службу добија у просветној струци као предавач и заступник директора гимназије у оснивању у Великом Градишту. На Крстовдан је свечано отворио гимназију и истог дана је из министарства добио постављење за суплента.

1880. Политичким чланцима либералнога усмјерења из Великог Градишта скреће пажњу Јована Ристића на себе, тако да је у јесен премјештен у Београд за суплента у Теразијској полугимназији, чији је ђак и сам некад био. У Београду постаје стални сарадник *Српске независности*, листа Либералне странке, који је основан 1881. године а чији је први уредик био Лаза Костић. У то вријеме сарађује и у осталим либералним листовима (*Исток*, *Уставности*, *Нова уставности*), а као резултат тога рада настаје његова књига, својеврсна страначка хроника Србије тога времена: *Виделовачки ђамеџар* (I дио је прештампан 1882. године из *Српске независности*, а II дио 1887. године из *Нове уставности*)

1882. Од краја јула до краја августа мјесеца борави у Нишу гдје је одређен за наставника на учитељским предавањима. Живановић је тада први пут видио Ниш и подстакнут новим сазнањима о поднебљу и људима ове по величини друге вароши у Краљевини Србији, која је тек однедавно била ослобођена, исписује путопис *Ниш и нишке знаменитости* и објављује га у наставцима у листу *Уставности*.

1883. Објављује као посебно издање путопис *Ниш и нишке знаменитости* у Штампарији код Светог Саве у Београду. Полаже професорски испит, а већ у августу мјесецу министар Стојан Новаковић га поставља за професора Учитељске школе у Нишу. Живановић у овоме граду остаје све до 1887. године. У Нишу се и оженио 1886. године. Интензивно се дружио са Стеваном Сремцем, који је радио и живио у Нишу од 1879. до 1881. те од 1883. до 1892. године.

1887. Премјештен је у Пирот за директора гимназије, гдје је у тешким условима провео двије године. Град је био разрушен у експлозији барута у Српско-бугарском рату 1886. године. Постаје члан Главног одбора Либералне странке, а потом као посланик улази у Народну скупштину. Већ наредне 1888. године постаје један од секретара у Уставотворном одбору.

1889. Враћа се у Београд за професора Теразијске гимназије (касније Треће мушке), у којој остаје све до 1. априла 1892. године, када је постао државни савјетник и напустио просветну струку.

1892. Учествоје у оснивању и постаје члан Управног одбора Српске књижевне задруге, у којем је потом остао пуних тридесет девет година. Поред бројних других активности, Живановић је за редовно коло приредио књигу Јосипа Панчића *Из њирода* 1893. године. Двије

године (од 1900. до 1902.) био је њен потпредседник, а после Првог свјетског рата учествује непосредно у обнављању њеног рада 1921. године.

1894. Као члан Државног савета пензионисан је 9. маја у четрдесет другој години живота.

1895. Преводи са француског језика књигу *Психологија ђомиле* Густава Ле Бона. Одлуком Главног одбора Либералне странке постао је главни уредник *Српске засјаве*. На том мјесту остао је све до 31. јула 1898. године, када је краљ Александар Обреновић новим законом о штампи и организацији политичких партија онемогућио рад Либералне странке и излажење овога листа. Интересантно је да се Живановић сусрео у Нишу, гдје је тада засједала Народна скупштина, са последњим Обреновићем и покушао да му објасни какве ће штете донијети тај нови закон о штампи уколико га краљ одобри. Александар Обреновић је одбио сваки разговор о томе и без околишања најавио да ће још сутра да потврди тај закон, дрско узвикујући Живановићу: "А знате ли ви, господине, да су за наше новинаре све ове казне ништавне; ја бих за новинаре завео шибу".

1899. У "земљи чуда", каква је била Србија у доба последњег Обреновића, Живан Живановић већ после годину дана бива рехабилитован. У августу мјесецу је повучен из пензије и именован за министра привреде у кабинету Владана Ђорђевића.

1900. Поновно је пензионисан 8. јула, пошто је пао Владанов кабинет услед неслагања са краљевом женидбом Драгом Машин.

1903. Два мјесеца прије Мајског преврата Живановић је изнова повучен из пензије и постављен за сенатора и државног савјетника, да би 20. априла био именован за министра просвете у Цинцар-Марковићевом кабинету. Долазак Карађорђевића на престо Живановић је срећно преживио можда и захваљујући једној необичној околности. У његовој кући и под његовим кровом, али без његовог знања, скована је официрска завјера против Обреновића, а један од водећих завјереника био је брат његове жене и његов шурак Драгутин Димитријевић-Апис, који је управо и одрастао и школовао се у кући свога зета и сестре. После тога сасвим се повукао из политике и посветио се писању свог животног дјела *Политичка историја Србије*.

1907. По трећи пут је постављен за државног савјетника и на том положају је остао све до пензионисања 1924. године.

1912. У Први балкански рат из Живановићеве куће одлази као добровољац његов старији син Александар-Сања, студент, и његов зет, потпуковник и командант Седмог пешадијског пука, Александар М. Глишић. Оба су погинула. Син већ првог дана рата, 5. октобра, у првој борби при преласку границе, а зет гине 10. октобра на Младом Нагоричану.

1914. На почетку Првог свјетског рата Државни савет је из Београда пресељен у Крушевац, тако да Живановић проводи прву годину рата и дочекује окупацију Србије 25. октобра 1915. у овоме граду. Наредне 1916. године (9. јула) ухапшен је и интерниран у мађарски логор Нежидер, гдје је остао све до пробоја Солунског фронта и пропасти Аустро-угарске монархије 1918. године.

1923-1924. Објављује своје главно историографско дјело *Политичка историја Србије у другој половини XIX века I-IV*.

1927. Поводом педесетогодишњице ослобођења Ниша објављује у наставцима (од 31. маја) у *Политици* расправу *Беле-кула*.

1928. Приређује за штампу у издању Српске академије наука *Мемоаре Сивевана-Сивевче Михаиловића* са опсежним коментарима рукописа и биографијом аутора.

1931. Поводом стогодишњице рођења Јована Ристића објављује у *Политици* у осам наставака (од 13. фебруара), исцрпну биографију овог познатог политичара. Умире после краткотрајне болести 17. маја у Београду у седамдесет деветој години живота. У рукопису су му остала два незавршена дјела: *Сећања из доба рата 1914-1918. године*, као и расправа *Трговина и њен развој у Србији у првој половини XIX века*.

1958. Српска књижевна задруга објављује у редовном колу (књига 342), избор из Живановићевих дјела у књизи под насловом *Србија у ратовима* (избор и редакција Живко Милићевић).